

ВЗП 2.1.2. Психологія

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Психологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності «Економіка».

Предметом вивчення курсу «Психологія» стало формування особистості, розвиток індивідуальності людини.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Психологія» – дисципліна за вибором гуманітарного циклу, тісно пов'язана з дисциплінами «Філософія», «Соціологія», «Політологія», «Історія української культури», «Історія економічних вчень».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія» – є формування у студентів знань з основ психології та набуття відповідних вмінь та навичок сучасної особистісної та ділової комунікації.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Психологія» є

1. Підготувати студентів до сприйняття великого комплексу сучасних знань з загальної психології.

2. Дати сучасні уявлення про сутність психічних процесів, їхнього співвідношення з роботою головного мозку, єдність соціальних та природних особливостей людини.

3. Проаналізувати механізми здійснення пізнавальних психічних процесів та їх роль у пізнанні людиною самої себе та навколишнього.

4. Надати знання про сучасні психологічні концепції.

5. Дати знання про принципову можливість внесення цілеспрямованих змін у психіку людини.

6. Надати знання по покращенню ефективності індивідуального навчального процесу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

– природу психіки людини, в співвідношенні природних та соціальних факторів її становлення;

– основні психічні функції та їх механізми;

– як здійснюється пізнання людиною навколишнього і самої себе;

– форми засвоєння людиною дійсності, роль свідомості та самосвідомості у поведінці, діяльності, формування особистості людини;

– соціально-психологічних проблем груп і колективів та психологічний клімат у них;

– основи міжособистісної культури спілкування; психологію спілкування та діяльності;

вміння:

– давати характеристику особистості, її темпераменту, характеру, здібностям;

– пояснювати власні психічні процеси, властивості та оволодіти прийомами їх психологічної саморегуляції;

– усвідомлювати особливості взаємодії людей в процесі спілкування і спільної діяльності;

– розвивати практичні вміння, що забезпечують творче ставлення та ініціативність в різних видах діяльності.

способи мислення: теоретичне, понятійне, репродуктивне, творче, інтуїтивне, наочно-образне, словесно-логічне, продуктивне, синектика.

професійні, світоглядні і громадянські якості: здатність займати активну життєву

та громадську позиції; вибудовувати систему критеріїв щодо різних соціальних феноменів; визначати власне місце і роль у діловій сфері управління.

морально-етичні цінності: оволодіння основними категоріями в сфері моралі та етики; формування аналітичних здатностей особистості, а саме: адекватно сприймати, аналізувати та оцінювати естетичні явища; формування проєктувальних здатностей особистості щодо конкретних завдань цінностей особистості; глибоке усвідомлення взаємозв'язку між ідеалами свободи, правами людини та її громадською відповідальністю.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин 3 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, мета та завдання психології. Методи та галузі психологічної науки.

Предмет психології. Завдання психології. Провідні принципи психологічної науки – принцип детермінізму, принцип розвитку, принцип єдності свідомості та діяльності. Зв'язок психології з іншими науками. Значення психології в системі сучасного знання. Галузі психологічної науки. Головні вимоги до методів психології. Методи психологічних досліджень. Кількісний та якісний аналіз дослідження психічних явищ.

Тема 2. Основні напрямки розвитку психологічної науки.

Уявлення Античних та середньовічних філософів про душу та свідомість. Механістичний матеріалізм Демокріта. Вчення про душу Арістотеля, Сократа та Платона. Основні положення вчення про поведінку Дж. Уотсона. Необіхевіоризм Е. Толмена та Б. Скіннера. Когнітивіський напрям розвитку психології. Гештальт – психологія М. Вергеймера. Психоаналіз З. Фрейда. Погляди неофрейдистів А. Адлера, К.Г. Юнга, К. Хорні. Гуманістична психологія А. Маслоу та К. Роджерса.

Тема 3. Виникнення та розвиток психіки.

Загальне поняття про психіку. Співвідношення психічних явищ з роботою мозку. Будова мозку. Основні структурні елементи мозку людини. Вчення про умовні та безумовні рефлексії та тимчасові нервові зв'язки. Особливості поведінки як відображення мозком зовнішнього світу. Розвиток та робота нервової системи. Етапи становлення психіки у філогенезі. Подразливість та чутливість як реакція організму на впливи зовнішнього середовища. Етапи становлення психіки у онтогенезі. Еволюція психіки. Функціонування великих півкуль головного мозку.

Поняття про свідомість. Психологічна сутність самосвідомості. Самосвідомість як генетична первинна форма людської свідомості. Самосвідомість як вищий вид свідомості, що виник в результаті розвитку останнього. Самосвідомість та людське «Я». Концепція Р.Бернса. Структура та функції свідомості. Свідомість та ментальність.

Тема 4. Психологія особистості.

Поняття про особистість у психології. Індивід. Особистість. Індивідуальність. Прояв індивідуального та типологічного. Проблема співвідношення біологічного та соціального у структурі особистості. Структура особистості за К.К. Платоновим. Вирішення проблеми особистості в парадигмі гештальт – психології, психоаналізу, біхевіоризму та гуманістичної психології тощо. Вікова періодизація розвитку людини. Вікові аспекти формування особистості. Поняття про онтогенез. Культурно – історична концепція розвитку. Забезпечення умов нормального процесу соціалізації дитини як основний фактор формування гармонійної та особистісно зрілої людини. Поняття гармонійної особистості, критерії гармонійного розвитку. Критичні періоди розвитку особистості. Поняття про потреби. Ієрархія потреб по А. Маслоу. Поняття про спрямованість особистості та мотиви діяльності. Основні форми спрямованості особистості – потяг, бажання, прагнення, інтереси, ідеали, установки, переконання. Проблема мотивації у психології. Ієрархія мотивів. Основні етапи формування

мотиваційної сфери особистості.

Тема 5. Психічні форми освоєння дійсності.

Поняття про відчуття. Фізіологічні підґрунтя відчуттів. Процес виникнення відчуття. Відчуття людини та тварин. Види відчуттів. Зорові відчуття, процес їх виникнення. Особливості зорових відчуттів. Слухові відчуття, процес їх виникнення. Особливості слухових відчуттів. Вібраційні відчуття. Нюхові відчуття. Смакові відчуття. Тактильні відчуття. Температурні відчуття. Больові відчуття. Кінестатичні та статичні відчуття. Органічні відчуття. Загальні властивості відчуттів. Взаємодія подразника та аналізатора. Чутливість, адаптація, синестезія, сенсibiliзація відчуттів. Поняття про сприймання. Рефлекторна природа сприймання. Взаємозв'язок аналізаторів у процесі сприймання. Єдність аналізу та синтезу в сприйманні. Роль мови в процесі сприймання. Активний характер сприймання. Види сприймання. Сприймання простору. Сприймання часу. Сприймання руху. Індивідуальні особливості сприймання. Розвиток сприймання. Визначення пам'яті. Основні процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення та забування. Теорії пам'яті. Асоціація та її види, як механізм формування пам'яті. Види пам'яті. Мимовільна та довільна пам'ять. Рухова, емоційна, образна, словесно – логічна пам'ять. Короткочасна, довготривала та операційна пам'ять. Смислове та механічне запам'ятовування. Умови продуктивного мимовільного та довільного запам'ятовування. Впізнання, згадування, спогади. Забування, його причини та боротьба з ним. Індивідуальні особливості запам'ятовування та відтворення. Поняття мислення. Основні характеристики мислення. Взаємозв'язок мислення та мовлення. Фізіологічні основи мислення. Значення мислення в житті людини. Розумові дії. Основні операції мислення: аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, класифікація, узагальнення та систематизація. Основні форми мислення: судження, умовивід, міркування, поняття. Види мислення. Індивідуальні особливості мислення. Теорії розвитку мислення Ж. Піаже, П.Я. Гальперіна, Л.С. Виготського тощо. Поняття про уяву. Уява та об'єктивна реальність. Процес створення образів уяви. Фізіологічні основи уяви. Наголошення. Аглотинація. Алегорія. Типізація. Гіперболізація. Види уяви. Мимовільна та довільна уява. Відтворююча уява. Творча уява. Фантазування та мрії. Просторова уява. Активна та пасивна уява. Індивідуальні особливості виникнення уявлень та уяви. Уява та творчість. Загальне уявлення про творчість. Роль уяви у вирішенні творчих задач. Поняття про увагу. Природа уваги. Зосередженість та вибірковість. Види та форми уваги. Перехід довільної уваги у мимовільну. Характерні особливості уваги. Індивідуальні властивості уваги. Розвиток уваги. Поняття про емоції та почуття. Характерні особливості емоції та почуттів. Полярність почуттів. Інтенсивність почуттів. Тривалість почуттів. Природа емоцій та почуттів. Емоції людини та тварини. Почуття та діяльність людини. Види емоцій та почуттів. Прості емоції. Складні емоції. Моральні почуття. Інтелектуальні почуття. Естетичні почуття. Психічні стани особистості. Настрої. Пристрасті. Афекти. Стреси. Фрустрації. Тривога. Способи подолання тривоги. Загальне поняття про волю. Воля як процес свідомого регулювання поведінкою. Мимовільні та довільні дії. Вольові дії людини. Основні фази складної вольової дії. Питання про зумовленість та свободу волі. Вольові якості особистості. Зв'язок волі та почуттів. Фізіологічні та мотиваційні аспекти вольових дій. Вольові якості людини та їх розвиток.

Тема 6. Психологія спілкування.

Поняття про спілкування. Засоби спілкування. Вербальна та невербальна комунікація. Активне та пасивне слухання. Просторова дистанція спілкування. Діалог. Зовнішній вигляд. Жестикуляція. Тактильно – м'язова чутливість. Функції спілкування. Сторони спілкування. Комунікативний аспект спілкування. Інтерактивний аспект спілкування. Перцептивний аспект спілкування. Механізми сприйняття у процесі спілкування. Правила соціальної перцепції. Поняття про ефективне спілкування. Професійне спілкування. Різновиди спілкування. Регламент.

Тема 7. Психологічна характеристика діяльності.

Загальна характеристика діяльності особистості. Поняття про діяльність. Суб'єкт та об'єкт діяльності. Зовнішній та внутрішній компоненти діяльності та їх взаємозв'язок. Мета та мотиви діяльності. Структура діяльності Засоби діяльності та процес їх опанування. Види діяльності. Гра та її розвиток у тварини та людини. Дитячі та дорослі ігри. Навчання як провідний вид діяльності у шкільному віці. Праця. Фізична та розумова праця. Продукти та результати праці. Творчість як різновид діяльності. Механізми та продукти творчості.

Тема 8. Людина і колектив.

Поняття про групи та колективи. Класифікація груп. Психологічні характеристики великих соціальних груп. Утворення та розвиток малої соціальної групи. Соціальні об'єднання, місце людини в них. Формальні та неформальні групи, їх особливості. Референтні групи. Статус, соціальні ролі, групові норми і цінності у групі. Умови успішної діяльності колективу. Лідерство та керівництво у групах та колективах. Ознаки лідерства. Типи лідерів. Лідер формальний та неформальний. Лідер на виробництві та сім'ї. Проблема взаємодії лідера та керівника. Нормативна поведінка у групі. Особливості взаємодії людей у групах. Адаптація людини у групі. Поняття про конформізм. Проблеми групової згуртованості. Структура міжособистісних стосунків у групі. Сумісність людей у колективі. Рівні сумісності. Психологічна сутність конфлікту, його структура. Конфліктна ситуація. Типи конфліктів. Функції конфлікту. Причини виникнення міжособистісних конфліктів. Розвиток та динаміка конфлікту. Методи вивчення міжособистісних стосунків та можливі зміни статусу особистості у колективі колектив у міжособистісних стосунках.

Тема 9. Індивідуально – психологічні особливості особистості.

Поняття про темперамент. Фізіологічні основи темпераменту. Історичні аспекти становлення вчення про темперамент (Гіппократ, І. Кант, Е. Кречмер та інші). Психологічна характеристика основних типів темпераменту. Позитивні та негативні якості кожного типу темпераменту. Темперамент та проблеми виховання. Холеричний тип. Сангвіністичний тип. Флегматичний тип. Меланхолічний тип. Принципи складання психологічних характеристик типів темпераменту. Особливості співвідношення темпераменту та успішності діяльності. Поняття про характер. Особливості характеру як психічного феномену. Природне та набуте в характері. Виразні ознаки характеру. Зв'язок характеру з темпераментом. Характер як цілісна система властивостей. Типове та індивідуальне в характері людини. Умови та закономірності формування характеру особистості. Прояв характеру через діяльність, ставлення до інших людей, інтереси, емоційність, волю. Мотиваційні та інструментальні риси особистості. Теоретичні та експериментальні підходи до вивчення характеру. Типологія характеру. Акцентуації характеру. Формування характеру у дітей. Вікові особливості характеру. Трансформування характеру протягом життя. Поняття про здібності. Визначення здібностей за Б.М. Тепловим. Здібності та знання, вміння і навички. Здібності та інші психічні властивості. Види здібностей за змістом та характером діяльності. Класифікація здібностей. Рівні розвитку здібностей та їх індивідуальні відмінності. Вродженні задатки та генотип. Потенційні та актуальні здібності. Дарування. Компенсація здібностей. Майстерність та талант. Геніальність. Перші теорії здібностей. Френологія. Формування та розвиток здібностей. Основні етапи розвитку здібностей. Роль гри у формуванні здібностей. Проблема профорієнтації та вияву здібностей.

3. Рекомендована література

Основна

1. Бандурка О.М. Основи психології і педагогіки [Текст]: підручник / О.М. Бандурка, В.О. Тюріна, О.І. Федоренко. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 336 с.
2. Варій М.Й. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посіб. / Мирон Йосипович Варій, В.Л. Ортинський. – Рек. МОН. – К.: ЦУЛ, 2007. – 376 с.

3. Вітенко І.С. Основи психології. Основи педагогіки [Текст] : навч.- метод. посіб. для студ. вищих медичних навч. закл. IV рівня акредитації / Іван Семенович Вітенко, А.С. Борисюк, Т.І. Вітенко. – Чернівці: Книга – XXI, 2006. – 200 с.
4. Вітенко І.С. Основи психології. Основи педагогіки [Текст]: навч.- метод. посібник / І.С. Вітенко, А.С. Борисюк, Т.І. Вітенко. – 2-ге вид. – Чернівці: Книги-XXI, 2009. – 200 с.
2. Власова О.І. Основи психології і педагогіки [Текст]: підручник / Олена Іванівна Власова, А.А. Марушкевич. – Рек. МОН. – К.: Київський університет, 2009. – 255 с.
3. Ковальчук О.Б. Основи психології та педагогіки [Текст]: навч. посіб. / Оріся Богданівна Ковальчук, С.Я. Когут; за заг. ред. Л.Ковальчук. – Рек. МОН. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І.Франка, 2009. – 624 с.
4. Колесніченко Л.А. Основи психології та педагогіки [Текст]: навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Л.А. Колесніченко, Л.Л. Борисенко. – Рек. МОН. – К.: КНЕУ, 2002. – 157 с.
5. Макарова Л.Л. Загальна психологія / Л.Л. Макарова, В.М. Синельников. – К., 2005. – 420 с.
6. Макарова Л.І. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посібник / Л.І. Макарова, Й.М. Гах. – Рек. МОН. – К.: ЦНЛ, 2005. – 116 с.
7. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко– К., 2000. – 460 с.
8. М'ясоїд П.А. Загальна психологія / П.А. М'ясоїд. – К., 2001. – 390 с.
9. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч.посіб. / за ред. А.В. Семенової.- 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2007. – 341 с.
10. Палеха Ю.І. Основи психології та педагогіки [Текст]: навч.-метод. посіб. / Ю.І. Палеха, В.І. Герасимчук, О.М. Шиян. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 1999. – 154 с.
11. Палеха Ю.І. Основи психології та педагогіки [Текст]: навч.-метод. посіб. / Ю.І. Палеха, В.І. Герасимчук, О.М. Шиян. – 2-ге вид., доп. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 164 с.
12. Романовська Л.І. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посібник / Л.І. Романовська, Л.О. Подкоритова. – Рек. МОН. – Львів: Новий Світ - 2000, 2011. – 452 с.
13. Семенова А.В. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посібник / А.В. Семенова, Р.С. Гурін, Т.Ю. Осипова. – К.: Знання, 2006. – 319 с.
14. Серьожникова Р.К. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посіб. / Р.К. Серьожникова, Н.Д. Пархоменко, Л.С. Яковицька. – К.: ЦНЛ, 2003. – 243 с.
15. Статінова Н.П. Основи психології та педагогіки [Текст]: навч. посіб. / Н.П. Статінова, Г.П. Сень. – К.: КДТЕУ, 1999. – 317 с.
16. Степанов О.М. Основи психології і педагогіки [Текст]: навч. посібник / О.М. Степанов, М.М. Фіцула. – 2-ге вид., випр., доп. Рек. МОН. – К.: Академвидав, 2006. – 520 с.

Допоміжна

1. Барбашова І. Дидактика: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 228 с.
2. Барбашова І. Загальні основи педагогіки: навч. посібник для ст-тів ВНЗ / І.А. Барбашова. – 2-е видання. – Донецьк: Ландон-XXI, 2011. – 126 с.
3. Блум Ф. Мозг, разум, поведение/ Ф. Блум, А. Лайзерсон, Л. Хофстедтер – М., 1988. – 386 с.
4. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2005. – 252 с.
5. Бордовская Н. Педагогика: Учебник для вузов /Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб: Питер, 2000.– 304 с.
6. Ващенко Григорій. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – 1-е

вид.– К.: Українська Видавнича спілка, 1997.– 441 с.

7. Вітвицька С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. / С.С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної л-ри, 2005. – 398 с.

8. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. / О.І. Вишневський. – Вид. 3-є, доопрац. і допов. – К.: Знання, 2008. – 568 с.

9. Голік О. Педагогічна майстерність: організаційно-управлінський аспект: Навч. посібник – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 242 с.

10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.

11. Законодавство України про працю: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2003. – 944 с.

12. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2003.

13. Курлянд З. Педагогіка вищої школи. – К.: Знання, 2009. – 387 с.

14. Ніколаєнко С. Стратегія розвитку освіти України: початок ХХІ століття. – К.: Знання, 2006. Пальчевський С.С. Педагогіка: Навчальний посібник. – К.: Каравела, 2007.

15. Сисоєва С. Психологія та педагогіка: Підручник для традиційної та дистанційної форм навчання, - К.: Міленіум, 2005.

Інформаційні ресурси

1. Основи пенітенціарної педагогіки і психології. Підручник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://irc.org.ua/files/posibnik-psyhologiya.pdf>.

2. Л.Колесніченко. Л.Борисенко. Основи психології та педагогіки. Посібник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://moskalik.at.ua>.

3. Л.Мацько. Основи педагогіки та психології. Підручник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://posibnyky.vntu.edu.ua/pdf/000584.pdf>.

4. М.Варій. Основи психології і педагогіки. Посібник: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.twirpx.com/file/469417/>.

5. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.naiu.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>

6. Електронна бібліотека психології [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: http://gumer.info/bibliotek_Buks/Psixot/Index.php

7. Психологічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://amazon-kat.narod.ru>

8. Юридична психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://yurpsy.fatal.ru/>

9. Світ психології [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://psychology.net.ru/>

10. Психология на русском языке [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.psychology.ru/>

11. Оптичні ілюзії та феномени [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: <http://www.psy.msu.ru/illusion/>